

שלטון וכוח

העשרה מס' 3: מנהיגות והיבריס

מחשבה אחרת על ההיבריס- טעימה ספרותית

"החכמים מושכים ידיהם מהנהגת העולם מפני שהם יודעים שיש חכמים מהם ורוצים שיתנהג העולם על ידי חכמים גמורים. בתוך כך, קופצים הטיפשים והרשעים ובאים ונוטלים את העולם לידיהם ומנהגים את העולם כפי זדונם וכפי טיפשותם." (ש"י עגנון, שירה)

שאלות למחשבה

- האמירה של עגנון באשר למנהיגים היא גורפת. האם אתם מסכימים עם אמירה זו? מה לדעתכם גורם לאדם לרצות להנהיג את העולם? האם אמירתו של עגנון תואמת את כל סוגי הממשל בכל עת?
- השוו בין ציטוט זה למשל יותם. מה דומה? מה שונה?

בשבח הגיבוי העצמי / ויסלבה שימבורסקה תרגום: רפי וייכרט

לְאִיָּה אֵין בְּמָה לְהֶאֱשִׁים אֶת עֲצָמָהּ.

פְּקוּקִים זָרִים לְדִידוֹ שֶׁל הַפְּנֵתֵר הַשָּׁחַר.

דָּג הַפִּירְנָהּ אֵינָנוּ מְטִיל סֶפֶק בְּצַדְקַת מַעֲשָׂיו.

הָאֶפְעָה מְשַׁבַּח אֶת עֲצָמוֹ בְּלֹא הַסְתִּיגוֹת.

לֹא קִיָּם תָּן בְּעַל בְּקֶרֶת-עֲצָמִית.

הָאֶרְבֶּה, הַתַּנּוּן, הַשְּׁעָרוֹנִית, וְזָבוּב-הַסּוּסִים

חַיִּים אֶת חַיֵּיהֶם וְשִׂמְחִים בָּהֶם.

לְבוֹ שֶׁל לוֹיְתָן הָאוֹרְקָה שׁוֹקֵל מֵאָה קִילוֹ

אֶךְ מִבְּחִינָה אַחֲרֵת הוּא קָל.

אֵין דָּבָר חִיְתִי

מִמְצָפֹן נָקִי

עַל הַבּוֹכֵב הַשְּׁלִישִׁי בְּמַעֲרַכַת הַשְּׂמֶשׁ.

שימבורסקה, בשיר פלאי של ממש, לוקחת את הקורא לסיור בעולם הטבע.

היא פותחת באֵיה, ציפור דורסת, לכאורה חיה אכזרית המשתמשת באלימות כדי להשיג את מזונה אך בעצם, זהו טבעה. באמירה על האיה - שימבורסקה אומרת משהו על האדם. בניגוד לאיה, שאין לה במה להאשים את עצמה, כי כאמור זהו אופייה וכך היא שורדת בעולם, הרי בני האדם נוהגים לעיתים באכזריות ולא דווקא ממניעי הישרדות. שימבורסקה מציגה לאורך השיר בעלי חיים אך למעשה מתייחסת לבני האדם, לאלה שמאשימים את עצמם, מפקפקים במעשיהם ומבקרים את עצמם.

בסיום השיר, בשימוש במושג "חייתי" שימבורסקה כבר לא רומזת. היא מצהירה בפני הקוראים שהמצפון הנקי הוא נחלתן של החיות, ולכן מי שצריך להאשים אותו ב"חייתיות" - הוא דווקא האדם עצמו.

וכיצד כל זה מתקשר למנהיגות ולהיבריס?

שימבורסקה חוקרת בשיר את התכונות האנושיות בכללן, שכולן מתקשרות באופן זה או אחר למנהיגות בכלל ולמנהיגות המיטבית (לדוגמה: הטלת ספק, ביקורת עצמית, וכמובן מצפון נקי) בפרט.

אפשר לבחון כל אחת מתכונות אלה ביחס למנהיג ספציפי.

למשל: דוד והתהליכים שהוא עובר הם דוגמה מצוינת למקרה מבחן, בעיקר לאור שורת הסיום של השיר.

דוגמה לשאלות מלוות לימוד:

קראו היטב את שלוש השורות הראשונות של השיר:

לאֵיה אין בְּמָה לְהָאֲשִׁים אֶת עֲצָמָה.

פִּקְפּוּקִים זָרִים לְדִידוֹ שֶׁל הַפְּנִתֵר הַשָּׁחַר.

דָּג הַפִּירְנָהּ אֵינָנוּ מְטִיל סִפְקָ בְּצִדְקַת מַעֲשָׂיו.

- מה בין אשמה, פקפוק והטלת ספק? חשבו על דוד המלך - האם לאורך חייו, ובעיקר סביב פרשת בת שבע, עבר את שלושת השלבים האלה? אולי עבר רק אחד מהם?

האָפּעֶה משבח את עצמו בְּלֹא הַסְתַּיְגוּת.

לֹא קִים תֵּן בעל בקרת-עצמית.

הַאֲרָבָה, הַתִּיּוֹן, הַשְּׁעָרוֹנִית, וְזָבוּב-הַסּוּסִים

חַיִּים אֶת חַיִּיהֶם וְשִׂמְחִים בָּהֶם.

- באילו סיטואציות בחיים כדאי שהאדם ידע לשבח את עצמו, ומתי עדיף שאחרים יעשו זאת? תנו דוגמאות לכאן ולכאן מחייו של דוד המלך.
- האם לדעתכם שימבורסקה רואה בהיעדר ביקורת עצמית תכונה חיובית? האם לדעתכם תכונה זו חיובית או שלילית? האם דוד הפעיל באיזה שהוא שלב בחייו ביקורת עצמית? אם לא, מדוע לדעתכם בחר לפעול כך?